
Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 15, No 2 (2008)

The adoption of the State-Trait Anger Expression Inventory (STAXI-2) in the Greek language

Ηλίας Μπεζεβέγκης, Μαρίνα Ντάλλα, Αικατερίνη Γκαρή, Ευάγγελος Χ. Καραδήμας

doi: [10.12681/psy_hps.23829](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23829)

Copyright © 2008, Ηλίας Μπεζεβέγκης, Μαρίνα Ντάλλα, Αικατερίνη Γκαρή, Ευάγγελος Χ. Καραδήμας

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Μπεζεβέγκης Η., Ντάλλα Μ., Γκαρή Α., & Χ. Καραδήμας Ε. (2008). The adoption of the State-Trait Anger Expression Inventory (STAXI-2) in the Greek language. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 15(2), 171–187. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23829

Η προσαρμογή στα Ελληνικά του ερωτηματολογίου έκφρασης του θυμού ως κατάσταση και ως χαρακτηριστικού προσωπικότητας (STAXI-2)

ΗΛΙΑΣ ΜΠΕΖΕΒΕΓΚΗΣ¹, ΜΑΡΙΝΑ ΝΤΑΛΛΑ²

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΓΚΑΡΗ³ & ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Χ. ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ⁴

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι καταστάσεις που προκαλούν θυμό στο άτομο, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο αυτό αντιδρά όταν τις αντιμετωπίζει, επιδρούν σημαντικά στην υγεία και τη λειτουργικότητά του. Επομένως, η αξιολόγηση των τρόπων έκφρασης του θυμού είναι αναγκαία στην έρευνα και στην κλινική πράξη. Το Ερωτηματολόγιο Έκφρασης Θυμού (STAXI-2) αξιολογεί την υποκειμενική εμπειρία, την έκφραση και τον έλεγχο του θυμού (Spielberger, 1988). Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να ελεγχθούν προκαταρκτικά η δομική εγκυρότητα και η αξιοπιστία της ελληνικής εκδοχής του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου, το οποίο συμπλήρωσαν 657 άτομα. Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων κατέδειξε τη διάκριση μεταξύ θυμού ως κατάστασης και ως χαρακτηριστικού, καθώς και τέσσερις παράγοντες σχετικά με τους τρόπους έκφρασής του: εσωτερική, εξωτερική, έλεγχο και προσπάθεια ελέγχου του θυμού. Περαιτέρω στατιστικές αναλύσεις ανέδειξαν την ύπαρξη ξεχωριστών διαστάσεων εντός των παραγόντων θυμού-κατάστασης και θυμού-χαρακτηριστικού.

Λέξεις κλειδιά: Θυμός κατάστασης και χαρακτηριστικού, έκφραση και έλεγχος θυμού

1. Διεύθυνση: Καθηγητής Ψυχολογίας, Τομέας Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστημιούπολη, Ιλίσια, 15784, Αθήνα. Τηλ.: 2107277529, fax: 210 7277534, e-mail: ebesev@psych.uoa.gr
2. Διεύθυνση: Διδάκτωρ Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σερρών 81, 18120, Κορυδαλλός, Τηλ.: 2104944259, e-mail: marinantalla@yahoo.gr
3. Διεύθυνση: Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας, Τομέας Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστημιούπολη, Ιλίσια, 15784, Αθήνα. Τηλ.: 2107277555, fax: 210 7277534, e-mail: agari @ psych.uoa.gr
4. Διεύθυνση: Επίκ. Καθηγητής Κλινικής Ψυχολογίας της Υγείας, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης 74100, Γάλλος, Ρέθυμνο. Τηλ.: 28310 77532, fax: 28310 77578, e-mail: karademas@psy.soc.uoc.gr

1. Εισαγωγή

Ο όρος *συναίσθημα* αναφέρεται σε μια σύνθετη εσωτερική ψυχοβιολογική κατάσταση, η οποία συναπαρτίζεται από τη σχετική υποκειμενική εμπειρία του ατόμου, τις βιοσωματικές αλλαγές, αλλά και τη γνωστική εκτίμηση των σχετικών με το συναίσθημα καταστάσεων (Spielberger et al., 1995b). Σύμφωνα με τον Darwin (1872/1965), ο φόβος (το άγχος) και η οργή (ο θυμός) αποτελούν οικουμενικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων και των ζώων, τα οποία εξελίχθηκαν διά μέσου γενεών, καθώς διευκόλυναν την επιβίωση και την επιτυχή προσαρμογή στο περιβάλλον.

Πέρα από τη συμβολή τους στην επιβίωση και την αυτοσυντήρηση, τα συναίσθημα παίζουν σημαντικό ρόλο στην ψυχική υγεία του ατόμου. Ως παρορμήσεις για δράση, έχουν τη δύναμη να κινητοποιούν ή να αποδιοργανώνουν, να «μεταλλάσσουν» πλήρως το άτομο κάτω από ορισμένες συνθήκες ή να καθορίζουν τον τρόπο που αυτό βλέπει τα πράγματα σε διάφορες στιγμές (Frijda, 1986).

Κυρίως εξαιτίας του ρόλου τους στην ψυχική υγεία, τα συναίσθημα έγιναν αντικείμενο ερευνητικού ενδιαφέροντος ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα, αν και η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε τότε δεν θεωρείται έγκυρη, καθώς βασιζόταν στις αυτοαναφορές (Spielberger, Reheiser & Sydeman, 1995a). Με την επίδραση του συμπεριφορισμού και αργότερα της γνωστικής ψυχολογίας, η έρευνα για τα συναίσθημα στράφηκε, σε πρώτη φάση, στις συνθήκες που δημιουργούν μια συναισθηματική κατάσταση (Dollard et al., 1939), καθώς και τις συνακόλουθες αντιδράσεις του νευροφυσιολογικού συστήματος (Schachter, 1971. Novaco, 1975). Στη συνέχεια, δόθηκε έμφαση σε εσωτερικές διεργασίες, όπως στα γνωρίσματα και στις γενικές εσωτερικές προδιαθέσεις, καθώς και στη γνωστική συμπεριφορά, παράγοντες που συμβάλλουν στη συναισθηματική ζωή και τους τρόπους συμπεριφοράς του ατόμου σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και περιστάσεις (Catell, 1965. Lazarus & Folkman, 1984).

Η έννοια του θυμού είναι εξαιρετικά πολύπλοκη και, επομένως, απαιτείται προσοχή στην αξιολόγηση των εσωτερικών και εξωτερικών μεταβλητών που σχετίζονται με αυτόν. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται επίσης στην κατασκευή και χρήση των αντίστοιχων μέσων μέτρησης του θυμού και των παραμέτρων του. Στο πλαίσιο της μελέτης των συναισθημάτων, ο Spielberger και οι συνεργάτες του ανέπτυξαν και πρότειναν ένα θεωρητικό μοντέλο για τη μελέτη και αξιολόγηση του θυμού, το οποίο περιλαμβάνει (α) τη διάκριση της σημασίας των όρων «θυμός», «επιθετικότητα» και «εχθρότητα», (β) το διαχωρισμό μεταξύ του θυμού ως κατάστασης και ως χαρακτηριστικού προσωπικότητας, (γ) τους τρόπους έκφρασης και ελέγχου του θυμού και (δ) το σχεδιασμό ψυχομετρικών εργαλείων για την εκτίμηση της έντασης του θυμού ως συναισθηματικής κατάστασης και των ατομικών διαφορών στη ροπή προς το θυμό, ως χαρακτηριστικό προσωπικότητας (Spielberger et al., 1999b).

Η σύγχρονη έρευνα για το θυμό είναι εκτεταμένη. Για παράδειγμα, έχουν εξεταστεί η σχέση του θυμού με διάφορες βιολογικές παραμέτρους (Hewig et al., 2004), οι παράγοντες που σχετίζονται με την έναρξη, την «πορεία» και τη διαχείριση του θυμού (Berkowitz & Harmon-Jones, 2004), η σχέση του θυμού με τη γνωστική αξιολόγηση (Kuppens et al., 2003), οι τρόποι έκφρασης του θυμού (Linden et al., 2003) και άλλα. Παλιότερα και νεότερα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι ο θυμός, και ειδικά η σωματική έκφραση του θυμού, είναι συχνότερο φαινόμενο στους άνδρες σε όλες τις ηλικίες και σε όλους τους πολιτισμούς σε σύγκριση με τις γυναίκες (Archer, 2004). Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική είναι η βιβλιογραφία που αναφέρεται στη σχέση μεταξύ του θυμού και της εχθρότητας αφενός, και ορισμένων προβλημάτων υγείας αφετέρου, κυρίως καρδιαγγειακών προβλημάτων, που δείχνουν μια αξιοσημείωτη συσχέτιση μεταξύ τους (Smith & Ruiz, 2002. Tennant & McLean, 2001).

Σύμφωνα με τους Spielberger και συνεργάτες (1999b), ο θυμός συνιστά τον πυρήνα του συνδρόμου AHA (Anger, Hostility, Aggression),

δηλαδή του θυμού, εχθρότητας και επιθετικότητας. Το συναίσθημα του θυμού ορίζεται ως μια συγκινησιακή κατάσταση που διακρίνεται από υποκειμενικά συναισθήματα, τα οποία ποικίλλουν σε ένταση από απλή ενόχληση έως οργή, με παράλληλη ενεργοποίηση του κεντρικού νευρικού συστήματος και μυϊκή ένταση (Spielberger et al., 1983). Η εχθρότητα, παρόλο που χαρακτηρίζεται από συχνή έκφραση συναισθημάτων θυμού, συνίσταται σε μια κατάσταση μεγαλύτερης διάρκειας από ό,τι ο θυμός και γίνεται αντιληπτή από τις στάσεις, οι οποίες διεγείρουν επιθετικές συμπεριφορές που κατευθύνονται κατά διάχυτο τρόπο προς άλλα πρόσωπα ή ομάδες. Ο θυμός και η εχθρότητα αφορούν συναισθήματα και στάσεις, ενώ η επιθετικότητα περιλαμβάνει μια ευρεία ποικιλία επιθετικών πράξεων, οι οποίες έχουν ως τελικό στόχο να προξενήσουν «βλάβη» στο πρόσωπο στο οποίο κατευθύνονται (Dollard et al., 1939) ή σε αντικείμενα του περιβάλλοντος. Ο θυμός συνδέεται με την εχθρική επιθετικότητα, η οποία στοχεύει στο να πληγώσει ένα άλλο πρόσωπο, αποσκοπώντας είτε σε εκδίκηση είτε στην εδραίωση κυριαρχίας, ενώ στη συντελεστική επιθετικότητα δεν μεσολαβούν συναισθήματα θυμού (Spielberger, Reheiser & Sydeman, 1995a. Spielberger, 1988).

Η έννοια του θυμού ως κατάστασης χρησιμοποιείται για να περιγράψει μεταβολές και αλλαγές στην ένταση με την οποία βιώνεται ο θυμός σε συγκεκριμένες περιστάσεις, που εκτιμώνται από το άτομο ως απειλή ή βλάβη για την αυτοεκτίμησή του, ως προσβολή, αδικία κ.ά. (Mesquita, Frijda & Scherer, 1997. Spielberger, 1988). Επίσης, δίνεται έμφαση στον τρόπο με τον οποίο το άτομο βιώνει αυτές τις συγκεκριμένες περιστάσεις, μέσα από συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως η ενόχληση, η νευρικότητα, η οργή, προφορικές δηλώσεις λεκτικής επιθετικότητας (φωνές, ύβρεις) και σωματικές εκδηλώσεις επιθετικής συμπεριφοράς (κλοτσιές, χτυπήματα).

Από το άλλο μέρος, ο θυμός ως χαρακτηριστικό της προσωπικότητας ορίζεται με βάση τις ατομικές διαφορές στη συχνότητα με την οποία βιώνεται η κατάσταση θυμού. Η υψηλή βαθμο-

λογία στο συγκεκριμένο παράγοντα δείχνει πως το άτομο αντιλαμβάνεται ένα μεγάλο φάσμα καταστάσεων ως ερεθίσματα, για να βιώσει θυμό και να αντιδράσει με εξάρσεις θυμού. Η έννοια του θυμού ως χαρακτηριστικού προσωπικότητας αφενός περιγράφει τις ατομικές διαφορές στην προδιάθεση για έκφραση θυμού, χωρίς την παρουσία αντίστοιχων καταστάσεων και αφετέρου αναφέρεται στις αντιδράσεις θυμού σε περιστάσεις ματαιώσης ή αρνητικών αξιολογήσεων.

Πέραν της διάκρισης του θυμού ως κατάστασης και ως χαρακτηριστικού προσωπικότητας, οι ερευνητές αναφέρονται και στους τρόπους έκφρασης και ελέγχου του θυμού (Spielberger et al., 1995b). Πρόκειται για σκόπιμες διαδικασίες, οι οποίες δεν θα πρέπει να συγχέονται με τους μηχανισμούς άμυνας που λειτουργούν στο υποσυνείδητο του ατόμου και έχουν ως αποτέλεσμα ψυχοπαθολογικές καταστάσεις άγχους ή κατάθλιψης (Averill, 1982). Ο Funkenstein και οι συνεργάτες του (Funkenstein, King & Drolette, 1954) αναφέρουν την εξωτερίκευση (anger-out) και την εσωτερίκευση του θυμού (anger-in) ως δύο βασικούς τρόπους ρύθμισης και διαχείρισης της έντασης, ενώ με την πρόοδο της έρευνας προέκυψαν δύο ακόμη τρόποι αντίδρασης: ο έλεγχος και η προσπάθεια ελέγχου του θυμού (Spielberger, 1988. Spielberger et al., 1995a. Spielberger et al., 1995b). Η εξωτερίκευση του θυμού περιλαμβάνει την εμπειρία της κατάστασης θυμού, αλλά και ορισμένες επιθετικές συμπεριφορές, σωματικές (διαπληκτισμοί) ή λεκτικές (κριτική, απειλή, ύβρεις) κατευθειάν προς το πρόσωπο που αποτελεί στόχο ή προς αντικείμενα ή πρόσωπα που σχετίζονται με αυτό. Η εσωτερίκευση του θυμού αφορά τη συγκάλυψη, καταπίεση των συναισθημάτων του θυμού (π.χ. «Βράζω μέσα μου, αλλά δεν το δείχνω») (Averill, 1982. Spielberger et al., 1995a). Ο έλεγχος του θυμού συνδέεται με την ανάγκη του ατόμου να διατηρήσει τον προσωπικό του έλεγχο, να ενεργήσει σύμφωνα με τις προσδοκίες των άλλων και να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά καταστάσεις που εκλαμβάνει ως απειλητικές (π.χ. «Ελέγχω τα συναισθήματά μου», «Ελέγχω τη συμπεριφορά μου») (Henley &

Furnham, 1989. Spielberger, 1988). Η έννοια της προσπάθειας ελέγχου του θυμού αναφέρεται στις προσπάθειες αποκλιμάκωσης του συναισθήματος, μέσω της απομάκρυνσης από τον αντίπαλο ή αναζητώντας διεξόδους ηρεμίας από βιοσωματική άποψη (π.χ. «Χαλαρώνω», «Ελέγχω την επιθυμία να εκφράσω το θυμό μου») (Spielberger, 1988).

Στο πλαίσιο που περιγράφηκε παραπάνω σχεδιάστηκαν οι Κλίμακες STAS και AX που συναποτελούν το Ερωτηματολόγιο Έκφρασης του Θυμού (State-Trait Anger Expression Inventory (STAXI-2), το οποίο αξιολογεί την υποκειμενική εμπειρία, την έκφραση και τον έλεγχο του θυμού (Spielberger, 1988. Spielberger et al., 1995a. Spielberger et al., 1995b). Λαμβάνοντας υπόψη τη διάκριση μεταξύ του θυμού ως κατάστασης και ως γνώρισμα της προσωπικότητας, το ερωτηματολόγιο αρχικά συντάχθηκε για την αξιολόγηση της έντασης του θυμού ως συναισθηματικής κατάστασης και των ατομικών διαφορών στην προδιάθεση θυμού, ως γνώρισμα της προσωπικότητας. Στη συνέχεια, προέκυψε μία ακόμη διάκριση, η οποία σχετίζεται με τους τρόπους χειρισμού του θυμού.

Βέβαια, για τη μέτρηση του θυμού, έχουν κατασκευαστεί και άλλα ερωτηματολόγια, όπως το Novaco Provocation Inventory (Novaco, 1977) και η Novaco Anger Scale (Novaco, 1994), το Multidimensional Anger Inventory (Siegel, 1986), το MMPI-2 Anger Scale (Butcher et al., 1989) και άλλα (για σχετική ανασκόπηση, βλ. Eckhardt, Norlander & Deffenbacher, 2004). Ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του θυμού θα πρέπει όμως να μετρά διάφορες διαστάσεις του, όπως το γνωστικό περιεχόμενο του θυμού, τις αλλαγές στη φυσιολογία, τις στρατηγικές διαχείρισης του θυμού, το βαθμό εσωτερικής διέγερσης κ.ά. Το ερωτηματολόγιο STAXI-2, σε συνδυασμό με το θεωρητικό πρότυπο του Spielberger για το θυμό κατάστασης και χαρακτηριστικού, έχει ασκήσει σημαντική επίδραση στην έρευνα και έχει χρησιμοποιηθεί σε μεγάλο αριθμό μελετών με ενήλικες (Eckhardt, Norlander & Deffenbacher, 2004). Στις έρευνες αυτές τεκμηριώνεται η εγκυρότητα του Ερωτηματολογίου Έκφρασης Θυμού, αλλά και η κλινική του χρησιμότητα, καθώς εντοπίζεται ση-

μαντική σχέση του θυμού με προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας (Deffenbacher et al., 1996. Spielberger et al., 1995a). Συγκεκριμένα, η εσωτερική εκπαύση θυμού έχει συνδεθεί συστηματικά με συμπτώματα κατάθλιψης, αλλά και προβλήματα υγείας, όπως υπέρταση, καρδιαγγειακές παθήσεις και καρκίνο (Spielberger et al., 1995a), ενώ η εξωτερική εκπαύση θυμού με διαταραχές προσωπικότητας (Diamond, 2003).

Το ερωτηματολόγιο STAXI-2 αφενός εξετάζει διάφορες πτυχές του θυμού και αφετέρου κατέχει ισχυρές ψυχομετρικές ιδιότητες. Οι δείκτες Cronbach's α που παρουσιάζονται για την τελική μορφή του ερωτηματολογίου, μετά από έρευνα περίπου πέντε ετών, κυμάνθηκαν μεταξύ του 0,72 και 0,94 για τους άνδρες και μεταξύ του 0,75 και 0,92 για τις γυναίκες. Το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε σε 1572 άτομα, 952 γυναίκες και 620 άνδρες (Spielberger et al., 1999a).

Η δομή και τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά του STAXI-2 έχουν, επίσης, ελεγχθεί σε διαφορετικούς πληθυσμούς και διαφορετικές εθνότητες (βλ. π.χ. Bishop & Quah, 1998. Spielberger, 1988). Ένα από τα γνωστά και χρησιμοποιημένα ερωτηματολόγια είναι το Spanish Multicultural State-Trait Anger Expression Inventory (STAXI-SMC) (Moscato & Spielberger, 1999) το οποίο έχει κατασκευαστεί για να χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά σε πληθυσμούς που μιλούν ισπανικά στη Λατινική Αμερική. Το ερωτηματολόγιο STAXI-SMC δημιουργήθηκε αρχικά ως ένας κατάλογος ερωτημάτων που στηρίχθηκε στη μετάφραση του ερωτηματολογίου Έκφρασης Θυμού των Spielberger και συνεργατών (1995a), ενώ στην αναθεωρημένη κλίμακα που κατασκευάστηκε με βάση τις συστάσεις ειδικών από χώρες της Λατινικής Αμερικής, περιλήφθηκαν ανάλογες αλλαγές και τροποποιήσεις των προτάσεων, οι οποίες περιγράφουν πολιτισμικές διαφορές στην εμπειρία, την έκφραση και τον έλεγχο θυμού στις χώρες τους. Έτσι, προέκυψε ένα ερωτηματολόγιο 57 ερωτημάτων, τα οποία σχηματίζουν 8 παράγοντες, από τους οποίους δύο περιγράφουν το θυμό κατάστασης, δύο το θυμό προδιάθεσης και τέσσερις τον έλεγχο και την έκφραση του θυμού.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να ελεγχθούν η δομική εγκυρότητα και η αξιοπιστία του Ερωτηματολογίου Έκφρασης του Θυμού στη ελληνική του έκδοση (Spielberger, 1988. Spielberger et al., 1995a. Spielberger et al., 1995b), καθώς μπορεί να αποτελέσει μια πολύ καλή επιλογή για ερευνητικούς και κλινικούς σκοπούς. Με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία και τις συναφείς ερευνητικές προσπάθειες σε άλλους πληθυσμούς, τέθηκαν οι εξής υποθέσεις: (α) ως προς τη δομή, αναμενόταν ότι θα υπήρχε σαφής διάκριση μεταξύ του Θυμού ως Κατάστασης και του Θυμού ως Χαρακτηριστικού (δομική εγκυρότητα), και (β) ως προς τις Κλίμακες Έκφρασης και Ελέγχου Θυμού αναμενόταν ότι θα υπήρχε διάκριση μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής κατεύθυνσης του θυμού, ελέγχου και προσπάθειας ελέγχου του θυμού. Επίσης, η έρευνα αυτή προσπαθεί να εξετάσει δύο επιπλέον θέματα: πρώτον, τη διάκριση μεταξύ συναισθηματικών, λεκτικών και συμπεριφορικών συστατικών του θυμού ως κατάστασης, και, δεύτερον τη διάκριση μεταξύ προδιάθεσης και αντίδρασης θυμού ως χαρακτηριστικού, με ή χωρίς την παρουσία απειλητικών καταστάσεων. Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο οι συγκεκριμένες υποκλίμακες προκύπτουν από ξεχωριστές αναλύσεις παραγόντων στα ερωτήματα των κλιμάκων του Θυμού ως Κατάστασης και του Θυμού ως Χαρακτηριστικού (Spielberger et al., 1995a). Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την προσαρμογή του ερωτηματολογίου σε άλλες χώρες δεν επιβεβαιώθηκε η παραγοντική δομή της Κλίμακας του Θυμού ως Κατάστασης (Spielberger et al., 1999a).

2. Μέθοδος

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 657 άτομα από την ευρύτερη περιφέρεια της Αθήνας, 231 (35,2%) άνδρες και 426 (64,8%) γυναίκες. Από αυτούς, 339 άτομα (51,6%) ήταν ηλικίας από 18-25 ετών, 222 (33,8%) ηλικίας από 25 έως 45

και 96 (14,6%) άνω των 45 ετών. Ως προς το μορφωτικό επίπεδο, 33 άτομα (5%) από τους συμμετέχοντες ήταν απόφοιτοι δημοτικού ή γυμνασίου, 236 άτομα (35,9%) ήταν απόφοιτοι λυκείου, 267 άτομα (40,7%) είχαν ανώτερη εκπαίδευση, ενώ 121 άτομα (18,3%) ανώτατη. Ως προς την οικογενειακή κατάσταση, άγαμοι ήταν 403 άτομα (61,5%), έγγαμοι 189 άτομα (28,9%) και μονογονεϊκή οικογένεια δήλωσαν 63 άτομα (9,6%). Δύο άτομα δεν δήλωσαν οικογενειακή κατάσταση. Ως προς την επαγγελματική κατάσταση, 72 (11,3%) ασκούσαν επιστημονικά επαγγέλματα, 97 (15,3%) τεχνολογικά ή τεχνικά επαγγέλματα, 35 (5,5%) ήταν ανειδίκευτοι εργάτες, 145 (22,8%) ασκούσαν επαγγέλματα γραφείου και παροχής υπηρεσιών, 34 άτομα (5,4%) δήλωσαν οικιακά, και 252 (39,7%) φοιτούσαν σε σχολές ανώτερης ή ανώτατης εκπαίδευσης. Στο σύνολο του δείγματος, 22 άτομα (3,3%) δεν δήλωσαν την επαγγελματική τους κατάσταση.

Στη συλλογή του ερευνητικού υλικού συμμετείχαν ειδικά εκπαιδευμένοι προπτυχιακοί φοιτητές του Προγράμματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Κάθε φοιτητής ήταν υπεύθυνος για τη χορήγηση 15 περίπου ερωτηματολογίων. Τα ερωτηματολόγια χορηγήθηκαν ατομικά στο σπίτι του ερωτώμενου μετά από συνενόηση με τους συμμετέχοντες. Μικρή ομάδα φοιτητών ανέλαβε την επαναχορήγηση του ερωτηματολογίου ένα μήνα μετά την πρώτη χορήγηση για την εκτίμηση της αξιοπιστίας επαναληπτικών μετρήσεων. Το ερωτηματολόγιο επαναχορηγήθηκε σε 52 άτομα, 19 άνδρες (36,5%) και 31 γυναίκες (63,5%), ηλικίας από 18-64 ετών.

Ερωτηματολόγιο

Το Ερωτηματολόγιο Έκφρασης του Θυμού (Spielberger et al., 1995a) περιλαμβάνει 57 ερωτήσεις-περιστάσεις, από τις οποίες οι 25 αξιολογούν την εμπειρία του θυμού και σχηματίζουν δύο κλίμακες: «Θυμός ως Κατάσταση» και «Θυμός ως Χαρακτηριστικό Προσωπικότητας». Οι παράγοντες που προέκυψαν από τις υπόλοιπες

32 ερωτήσεις περιγράφουν τρόπους έκφρασης και ελέγχου θυμού και είναι τέσσερις (4): «Εσωτερικήευση Θυμού», «Εξωτερικήευση Θυμού», «Έλεγχος Θυμού» και «Προσπάθεια Ελέγχου Θυμού».

Η κλίμακα *Θυμού ως Κατάστασης* αποτελείται από 15 ερωτήσεις τετράβαθμης κλίμακας (1=καθόλου, 4=πολύ), στις οποίες τα άτομα απαντούν πώς αισθάνονται αυτή τη στιγμή. Πιο συγκεκριμένα, η κλίμακα αυτή ελέγχει τα υποκειμενικά αισθήματα θυμού, από απλή νευρικότητα έως οργή, τα οποία ποικίλλουν σε ένταση και αυξομειώνονται ανάλογα με την κατάσταση. Η παραγοντική ανάλυση στα ερωτήματα της κλίμακας ανέδειξε τρεις παράγοντες-υποκλίμακες με πέντε ερωτήσεις η καθεμία: Συναισθήματα Θυμού (π.χ. «Αισθάνομαι θυμωμένος»), Λεκτικά Συστατικά Θυμού (π.χ. «Αισθάνομαι ότι θέλω να φωνάξω σε κάποιον») και Συμπεριφορικά Συστατικά Θυμού (π.χ. «Αισθάνομαι ότι θέλω να ξυλοκοπήσω κάποιον»).

Την κλίμακα *Θυμού ως Χαρακτηριστικού Προσωπικότητας* συγκροτούν 10 ερωτήσεις, οι οποίες σχηματίζουν δύο σχετικά ανεξάρτητες υποκλίμακες με τέσσερις ερωτήσεις η καθεμία, την *Προδιάθεση* και την *Αντίδραση Θυμού* (Forgays, Forgays & Spielberger, 1997. Spielberger, 1988). Δύο ερωτήματα δεν κατατάσσονται στις συγκεκριμένες υποκλίμακες, ωστόσο η βαθμολογία τους προστίθεται στο σύνολο της Κλίμακας Θυμού ως Κατάστασης («Όταν είμαι έξω φρενών, μιλάω άσχημα», «Όταν εκνευρίζομαι αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω κάποιον»). Η Προδιάθεση Θυμού περιγράφει ατομικές διαφορές σχετικά με τη συχνότητα με την οποία βιώνεται ο θυμός, χωρίς την παρουσία καταστάσεων που συνήθως τον προκαλούν (π.χ. «Είμαι ευέξαπτος»), ενώ η Αντίδραση Θυμού περιγράφει αντιδράσεις που πυροδοτούνται από περιστάσεις ματαίωσης ή αρνητικές αξιολογήσεις (π.χ. «Θυμώνω όταν με καθυστερούν τα λάθη των άλλων»). Οι ερωτήσεις βαθμολογούνται σε μια τετράβαθμη κλίμακα, η οποία χορηγείται με την οδηγία να απαντηθεί με το τι ισχύει συνήθως για το άτομο, δηλαδή, πώς αντιδρά συνήθως στη ζωή. Το 1 σημαίνει δεν θυ-

μώνω «σχεδόν ποτέ» και το 4 θυμώνω «σχεδόν πάντοτε».

Οι τέσσερις κλίμακες Έκφρασης και Ελέγχου Θυμού περιγράφουν τρόπους που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να χειριστούν καταστάσεις θυμού: (α) εξωτερική κατεύθυνση θυμού (Anger-out) (π.χ. «Εκφράζω, δείχνω το θυμό μου»), (β) εσωτερική κατεύθυνση θυμού (Anger-in) (π.χ. «Συγκρατώ, κρύβω τα συναισθήματά μου»), (γ) έλεγχος του θυμού (π.χ. «Διατηρώ την ψυχραιμία μου») και (δ) προσπάθεια ελέγχου του θυμού (π.χ. «Αναπνέω βαθιά και χαλαρώνω»). Η τετράβαθμη κλίμακα, όπου το 1 σημαίνει «σχεδόν ποτέ» και το 4 «σχεδόν πάντοτε» εκτιμά τη συχνότητα αντιδράσεων-μορφών συμπεριφοράς που υιοθετεί το άτομο όταν θυμώνει.

Για τη μετάφραση του Ερωτηματολογίου έγινε προσπάθεια διασφάλισης της εννοιολογικής ισοτιμίας (conceptual equivalence) στις δύο γλώσσες μέσω της αντίστροφης μετάφρασης (back translation) (Berry et al., 1992. Lonner, 1990). Συγχρόνως, δόθηκε έμφαση στις διαδικασίες διαπολιτισμικής προσαρμογής ερωτηματολογίων προσωπικότητας και συναισθημάτων, καθώς έχει μεγάλη σημασία η επιλογή των καταστάσεων, του λεξιλογίου και των ιδιωματικών εκφράσεων που χαρακτηρίζουν ένα συγκεκριμένο πολιτισμό (Spielberger, Moscoso & Brunner, 1999a). Για παράδειγμα, η αποφυγή της επικοινωνίας με τους άλλους αποδόθηκε στα ελληνικά με την έκφραση «Κλείνομαι στον εαυτό μου». Οι οδηγίες και τα ερωτήματα μεταφράστηκαν από τα αγγλικά στα ελληνικά από άτομα με άριστη γνώση της αγγλικής γλώσσας και με εμπειρία στις διαδικασίες διαπολιτισμικής προσαρμογής ερωτηματολογίων. Στη συνέχεια έγινε η αντίστροφη μετάφραση από τα ελληνικά στα αγγλικά για να επιβεβαιωθεί η ορθότητα της πρώτης μετάφρασης. Η προκαταρκτική μορφή του ερωτηματολογίου χορηγήθηκε σε ένα δείγμα 80 ατόμων, φοιτητών του Προγράμματος Ψυχολογίας και του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, έτσι ώστε να οριστικοποιηθεί η τελική διατύπωση του ερωτηματολογίου.

3. Ευρήματα

Για τον έλεγχο της εννοιολογικής εγκυρότητας του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε παραγοντική ανάλυση με τη μέθοδο της ορθογώνιας περιστροφής των αξόνων και με εκ των προτέρων επιλογή του αριθμού των παραγόντων. Η καταλληλότητα των δεδομένων εξετάστηκε με βάση το τεστ σφαιρικότητας Bartlett για την ανεξαρτησία των μεταβλητών, ενώ η επάρκεια και καταλληλότητα του δείγματος εξετάστηκε με το κριτήριο Kaiser-Meyer-Olkin Measure of sampling adequacy (Nunnally, 1980). Η επιλογή της διερευνητικής ανάλυσης παραγόντων αποτελεί σημαντικό βήμα κατά την προσαρμογή ενός ερωτηματολογίου (Nunnally, 1980). Η εσωτερική συνέπεια του ερωτηματολογίου εκτιμήθηκε με τη μέθοδο Cronbach's α (Cronbach, 1951) και τον έλεγχο των συσχετίσεων ανάμεσα στα ερωτήματα, ενώ για την αξιοπιστία του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των επαναληπτικών μετρήσεων (test-retest reliability).

Θυμός ως Κατάσταση και ως Χαρακτηριστικό Προσωπικότητας – Δομική Εγκυρότητα

Η ανάλυση παραγόντων στο σύνολο του δείγματος κατέστησε εμφανή τη διάκριση του Θυμού ως Κατάστασης και ως Χαρακτηριστικού Προσωπικότητας, καθώς προέκυψαν δύο παράγοντες που ερμηνεύουν το 47,4% της συνολικής διασποράς (Πίνακας 1). Οι προτάσεις του κάθε παράγοντα είναι ίδιες με την αμερικανική εκδοχή. Ο πρώτος παράγοντας, με ιδιοτιμή 9,37, ερμηνεύει το 37,49% της συνολικής διασποράς και περιλαμβάνει 15 ερωτήσεις, οι οποίες περιγράφουν διακυμάνσεις του Θυμού ως Κατάστασης (π.χ. «Είμαι έξαλλος», «Αισθάνομαι θυμωμένος» κ.ά.). Ο δεύτερος παράγοντας, Θυμός ως Χαρακτηριστικό, με ιδιοτιμή 2,46 και ποσοστό 9,84% της συνολικής διασποράς, αποτελείται από 10 ερωτήσεις όπως και στην αγγλική εκδοχή, οι οποίες περιγράφουν ατομικές διαφορές στον τρόπο που τα άτομα βιώνουν καταστάσεις που πυροδοτούν θυμό στην καθημερινή ζωή (π.χ.

«Αρπάζομαι εύκολα». «Θυμώνω όταν με καθυστερούν τα λάθη των άλλων» κ.ά.). Οι συντελεστές πολλαπλής συσχέτισης της κάθε ερώτησης με τις υπόλοιπες στην ίδια κλίμακα ήταν ικανοποιητικοί, από 0,40 έως 0,77 εκτός μίας ερώτησης με τιμή συσχέτισης 0,33 («Είμαι εκτός ελέγχου»). Πολύ ικανοποιητικές ήταν επίσης οι φορτίσεις των ερωτημάτων, που κυμάνθηκαν από 0,48 έως 0,79. Ως προς το φύλο, προέκυψε η ίδια διάκριση σε δύο παράγοντες με τις ίδιες ερωτήσεις να περιλαμβάνονται σε καθέναν από τους παράγοντες για τους άνδρες και τις γυναίκες και με ποσοστά της συνολικής διασποράς 46% και 48,6%, αντίστοιχα.

Η περαιτέρω ανάλυση παραγόντων στις ερωτήσεις της Κλίμακας Θυμού ως Κατάστασης ανέδειξε δύο παράγοντες στο σύνολο του δείγματος με ιδιοτιμές 8,57 και 1,50, αντίστοιχα, οι οποίες ερμηνεύουν το 67,1% της συνολικής διασποράς. Ο πρώτος παράγοντας (6 ερωτήσεις) ερμηνεύει το 57,1% της συνολικής διασποράς και περιέχει κυρίως ερωτήσεις-προτάσεις σχετικές με συναισθηματικά και λεκτικά συστατικά θυμού (π.χ. «Αισθάνομαι θυμωμένος», «Αισθάνομαι ότι θέλω να φωνάξω» κ.ά.). Στο δεύτερο παράγοντα (5 ερωτήσεις), με ποσοστό 9,99% της συνολικής διασποράς, συγκεντρώνονται ερωτήσεις που υποδηλώνουν συμπεριφορικά στοιχεία θυμού (π.χ. «Αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω κάποιον», «Αισθάνομαι ότι θέλω να σπάσω πράγματα»). Το αποτέλεσμα αυτό δείχνει ότι η προτεινόμενη δομή των τριών υποπαραγόντων (Spielberger, 1988), που διακρίνει συναισθηματικά, λεκτικά και συμπεριφορικά συστατικά του θυμού, δεν προκύπτει ακριβώς στην ελληνική εκδοχή, καθώς εδώ εμφανίζονται τέσσερις ερωτήσεις (π.χ. «Είμαι έξαλλος», «Αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω το τραπέζι» κ.ά.) που φορτίζουν στους δύο παράγοντες (Πίνακας 2). Ως προς το φύλο προέκυψαν, επίσης, δύο παράγοντες, όπου περιέχονται ίδιες, όπως στο σύνολο, ερωτήσεις για τους άνδρες και τις γυναίκες με συνολικά ποσοστά της διασποράς 65,5% και 68,2%, αντίστοιχα. Δεδομένου ότι η ελληνική εκδοχή της Κλίμακας Θυμού ως Κατάστασης δεν διατήρησε στη δομή

Πίνακας 1
Παραγοντική δομή του θυμού ως κατάστασης και ως χαρακτηριστικού STAXI-2 (N=657)

Ερωτήματα	Π1-Θυμός- κατάσταση	Π2-Θυμός- χαρακτηριστικό
Είμαι έξαλλος	0,79	0,16
Αισθάνομαι ότι θέλω να βρίσω κάποιον	0,78	0,24
Αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω κάποιον	0,76	0,19
Αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω το τραπέζι	0,76	0,15
Αισθάνομαι θυμωμένος	0,74	0,19
Αισθάνομαι ότι θέλω να βάλω τις φωνές	0,72	0,18
Αισθάνομαι ότι θέλω να κλοτηήσω κάποιον	0,72	0,19
Αισθάνομαι ερεθισμένος (διαθέσιμος για καβγά)	0,72	0,22
Αισθάνομαι ότι θέλω να φωνάξω σε κάποιον	0,71	0,17
Αισθάνομαι ότι θέλω να ξυλοκοπήσω κάποιον	0,68	0,19
Αισθάνομαι ότι θέλω να σπάσω πράγματα	0,67	0,14
Αισθάνομαι ότι θέλω να στριγκλίσω	0,67	0,13
Είμαι οργισμένος	0,67	0,22
Αισθάνομαι ότι θέλω να ξεφωνίσω κατάρες	0,62	0,12
Αισθάνομαι ενοχλημένος	0,60	0,19
Αρπάζομαι εύκολα	0,20	0,63
Είμαι ευεξαπτος, ευερέθιστος	0,14	0,63
Ενοχλούμαι όταν δεν μου αναγνωρίζεται η καλή δουλειά που κάνω	0,02	0,63
Εξαγριώνομαι όταν κάνω καλά τη δουλειά μου και δεν με εκτιμούν ανάλογα	0,11	0,62
Όταν είμαι έξω φρενών, μιλάω άσχημα	0,22	0,61
Εξοργίζομαι όταν με κατακρίνουν μπροστά σε άλλους	0,02	0,60
Έχω ασυγκράτητη οργή	0,16	0,59
Θυμώνω όταν με καθυστερούν τα λάθη των άλλων	0,16	0,52
Όταν εκνευρίζομαι, αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω κάποιον	0,30	0,50
Είμαι εκτός ελέγχου	0,22	0,48

της τους τρεις παράγοντες του αγγλικού ερωτηματολογίου, χρησιμοποιείται στη συνέχεια ως μία ενιαία κλίμακα. Εξάλλου, γενικότερα στο πλαίσιο της έρευνας, η κλίμακα χρησιμοποιείται και αξιολογείται στο σύνολό της (Spielberger, Reheiser & Sydeman, 1995a).

Η περαιτέρω παραγοντική ανάλυση στην Κλίμακα Θυμού ως Χαρακτηριστικού ανέδειξε δύο παράγοντες στο σύνολο του δείγματος με ιδιοτιμές 4,3 και 1,4, αντίστοιχα. Ο πρώτος παράγοντας («Προδιάθεση Θυμού») εξηγεί το 42,8% της συνολικής διασποράς και αποτελείται από έξι (6)

Πίνακας 2
Παραγοντική δομή του θυμού ως κατάσταση (N=657)

Ερωτήματα	Π1	Π2
Αισθάνομαι θυμωμένος	0,84	0,21
Αισθάνομαι ότι θέλω να φωνάξω θυμωμένος	0,74	0,40
Αισθάνομαι ενοχλημένος	0,73	0,17
Είμαι οργισμένος	0,70	0,19
Αισθάνομαι ότι θέλω να φωνάξω σε κάποιον	0,66	0,25
Αισθάνομαι ερεθισμένος (διαθέσιμος για καβγά)	0,54	0,34
Αισθάνομαι ότι θέλω να ξυλοκοπήσω κάποιον	0,19	0,86
Αισθάνομαι ότι θέλω να κλοστήσω κάποιον	0,23	0,77
Αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω κάποιον	0,30	0,74
Αισθάνομαι ότι θέλω να ξεφωνίσω κατάρες	0,28	0,67
Αισθάνομαι ότι θέλω να σπάσω πράγματα	0,32	0,42
Αισθάνομαι ότι θέλω να βρίσω κάποιον	0,61	0,53
Είμαι έξαλλος	0,51	0,50
Αισθάνομαι ότι θέλω να στριγκλίσω	0,49	0,45
Αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω το τραπέζι	0,43	0,48

Πίνακας 3
Παραγοντική δομή του θυμού ως χαρακτηριστικού (N=657)

Ερωτήματα	Π1-Προδιάθεση	Π2-Αντίδραση
Έχω ασυγκράτητη οργή	0,74	0,13
Είμαι εκτός ελέγχου	0,63	0,02
Όταν είμαι έξω φρενών μιλάω άσχημα	0,62	0,28
Αρπάζομαι εύκολα	0,59	0,32
Είμαι ευέξαπτος, ευερέθιστος	0,59	0,30
Όταν εκνευρίζομαι, αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω κάποιον	0,59	0,20
Εξαγριώνομαι όταν κάνω καλά τη δουλειά μου και δεν με εκτιμούν ανάλογα	0,19	0,81
Ενοχλούμαι όταν δεν μου αναγνωρίζεται η καλή δουλειά που κάνω	0,15	0,81
Εξοργίζομαι όταν με κατακρίνουν μπροστά σε άλλους	0,22	0,62
Θυμώνω όταν με καθυστερούν τα λάθη των άλλων	0,27	0,50

ερωτήσεις σχετικές με τη γενική προδιάθεση θυμού (π.χ. «Είμαι ευέξαπτος», «Αρπάζομαι εύκολα»). Ο δεύτερος παράγοντας («Αντίδραση Θυμού») ερμηνεύει το 11,1% της συνολικής διασποράς και απαρτίζεται από τέσσερις (4) ερωτήσεις που αντιπροσωπεύουν την τάση του ατόμου να εκφράζει θυμό όταν επικρίνεται ή απειλείται άδικα (π.χ. «Ενοχλούμαι όταν δεν μου αναγνωρίζεται η καλή δουλειά που κάνω»). Οι δύο αυτοί παράγοντες είναι παρόμοιοι με την αγγλική εκδοχή. Η μόνη διαφορά συνίσταται στο γεγονός ότι εντάχθηκαν στον παράγοντα «Προδιάθεση Θυμού» δύο ερωτήσεις («Όταν είμαι έξω φρενών, μιλάω άσχημα», «Όταν εκνευρίζομαι, αισθάνομαι ότι θέλω να χτυπήσω κάποιον»), οι οποίες στην αγγλική εκδοχή δεν φόρτιζαν σε κανέναν από του δύο παράγοντες (Πίνακας 3).

Ως προς το φύλο προέκυψαν δύο ίδιοι παράγοντες, οι οποίοι εξηγούν για τους άνδρες 58,4% της συνολικής διασποράς και για τις γυναίκες 57,6% .

Κλίμακες Έκφρασης και Ελέγχου Θυμού

Η ανάλυση παραγόντων στις 32 ερωτήσεις σχετικά με την έκφραση και τον έλεγχο θυμού ανέδειξαν τους εξής τέσσερις παράγοντες-κλίμακες στο σύνολο του δείγματος: (α) *Έλεγχος Θυμού* με 10 ερωτήσεις (π.χ. «Ελέγχω τα συναισθήματά μου», «Ελέγχω το θυμό μου»), (β) *Προσπάθεια Ελέγχου Θυμού* με 8 ερωτήσεις (π.χ. «Προσπαθώ να χαλαρώσω», «Προσπαθώ να ηρεμήσω όσο το δυνατόν πιο γρήγορα»), (γ) *Εξωτερική έκθεση θυμού* με 7 ερωτήσεις (π.χ. «Εκφράζω τα συναισθήματά μου», «Διαπληκτίζομαι με τους άλλους») και (δ) *Εσωτερική έκθεση θυμού* με 7 ερωτήσεις (π.χ. «Βράζω μέσα μου, αλλά δεν το δείχνω»). Οι παράγοντες έχουν ιδιοτιμές 8,09, 3,06, 2,10 και 1,30 και εξηγούν, αντίστοιχα, το 25,3%, το 9,6%, το 6,55% και το 4,09% της συνολικής διασποράς (Πίνακας 4).

Η σύνθεση του κάθε παράγοντα είναι παρόμοια με το αγγλόφωνο ερωτηματολόγιο, εκτός από τις εξής περιπτώσεις: Η ερώτηση «Κατσουφιάζω», η οποία στο αρχικό ερωτηματολόγιο

φορτίζει στον παράγοντα *Εσωτερική έκθεση θυμού*, στην ελληνική εκδοχή φορτίζει στον παράγοντα *Εξωτερική έκθεση θυμού*. Η ερώτηση «Καταπίνω στιδήποτε με εξοργίζει» στο αγγλόφωνο δείγμα φορτίζει αρνητικά στον παράγοντα *Εξωτερική έκθεση θυμού*, ενώ στο ελληνικό φορτίζει θετικά στον παράγοντα *Εσωτερική έκθεση θυμού*. Δύο ερωτήσεις «Συγκρατώ τα συναισθήματά μου» και «Χάνω τον έλεγχο του εαυτού μου» στο ελληνικό ερωτηματολόγιο φορτίζουν στον παράγοντα *Έλεγχος θυμού*, ενώ στο αγγλόφωνο φορτίζουν η πρώτη στον παράγοντα *Εσωτερική έκθεση θυμού*, ενώ η δεύτερη στον παράγοντα *Εξωτερική έκθεση θυμού*. Οι συντελεστές πολλαπλής συσχέτισης της κάθε ερώτησης με τις υπόλοιπες στις τέσσερις κλίμακες ήταν ικανοποιητικοί, εκτός μερικών ερωτημάτων, όπως «Ασκή κρυφά κριτική σε άλλους», «Προσπαθώ να κρύψω τη μνησικακία», «Αντιμετωπίζω τους άλλους με σαρκασμό», «Κατσουφιάζω» και «Κλεινόμενος στον εαυτό μου». Ωστόσο, οι φορτίσεις των συγκεκριμένων ερωτήσεων, όπως φαίνεται στον Πίνακα 4, ήταν ικανοποιητικές. Γενικά, οι φορτίσεις όλων των ερωτήσεων κυμάνθηκαν σε ικανοποιητικό επίπεδο από 0,42 έως 0,79. Ως προς το φύλο προέκυψαν τα ίδια αποτελέσματα με τέσσερις παράγοντες, όπου περιέχονται οι ίδιες ερωτήσεις με ποσοστά της συνολικής διασποράς για τους άνδρες 47,05% και για τις γυναίκες 46,09%.

Δείκτες αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου

Η εσωτερική συνέπεια αξιοπιστίας (*Cronbach's a*) στις έξι κλίμακες βρέθηκε αρκετά υψηλή και κυμάνθηκε στο σύνολο του δείγματος μεταξύ 0,64 και 0,94. (Πίνακας 5). Συγκεκριμένα, για την Κλίμακα Θυμού ως Κατάστασης οι τιμές που προέκυψαν ήταν 0,94 για το σύνολο του δείγματος, για τις γυναίκες και τους άνδρες. Για την Κλίμακα Θυμού ως Χαρακτηριστικού, ο συντελεστής *Cronbach's a* ήταν 0,85 για το σύνολο του δείγματος, για τις γυναίκες και για τους άνδρες. Στην υποκλίμακα «Προδιάθεση Θυμού» η τιμή *Cronbach's a* για το δείγμα των γυναικών είναι 0,83, για τους άνδρες είναι 0,82, ενώ για το σύνολο

Πίνακας 4
Παραγοντική δομή έκφρασης και ελέγχου θυμού (N=657)

Ερωτήματα	Π1- Έλεγχος	Π2- Προσπάθεια ελέγχου	Π3- Εξωτερί- κευση	Π4- Εσωτερί- κευση
Ελέγχω τα συναισθήματά μου	0,75	0.11	-0.15	-0.02
Ελέγχω τη συμπεριφορά μου	0,73	0,29	-0.17	-0.02
Συγκρατώ τα συναισθήματά μου	0,71	0.02	-0.14	0.03
Έχω υπομονή με τους άλλους	0,61	0,22	-0.21	-0.03
Ελέγχω το θυμό μου	0,61	0.39	-0.19	-0.11
Διατηρώ την ψυχραιμία μου	0,59	0.33	-0.27	0.03
Ελέγχω την επιθυμία να εκφράσω το θυμό μου	0,56	0.18	0.02	0.16
Μπορώ να κάνω ό,τι χρειάζεται για να ελέγχω τα συναισθήματά μου	0,55	0.40	-0.02	0.02
Προσπαθώ να δείχνω ανοχή και κατανόηση	0,52	0.39	-0.12	0.02
Χάνω τον έλεγχο του εαυτού μου	-0,45	-0.02	0.32	0.22
Προσπαθώ να χαλαρώσω	0.18	0,79	-0.02	-0.02
Κάνω κάτι χαλαρωτικό για να ηρεμήσω	0.03	0,77	-0.12	0.03
Προσπαθώ να ηρεμήσω τον εαυτό μου όσο το δυνατόν πιο γρήγορα	0.32	0,65	0.02	0.02
Αναπνέω βαθιά και χαλαρώνω	0.12	0,64	-0.16	0.02
Προσπαθώ να ξαναβρώ την ψυχραιμία μου	0.40	0,58	0.02	0.02
Μειώνω το θυμό μου όσο το δυνατόν πιο γρήγορα	0.40	0,57	-0.02	0.02
Προσπαθώ να μειώσω το θυμό μου	0.46	0,53	0.03	0.02
Προσπαθώ να ξεθυμάνω σιγά σιγά	0.31	0,42	0.21	0.12
Εκφράζω το θυμό μου	-0.24	0.02	0,72	-0.21
Όταν κάποιος με ενοχλεί, προσπαθώ να του δείχνω τα συναισθήματά μου	0.02	0.03	0,63	-0.33
Λέω άσχημα πράγματα	-0.18	-0.18	0,63	0.17
Διαπληκτίζομαι με τους άλλους	-0.31	-0.02	0,61	0.14
Κλείνω τις πόρτες με δύναμη	-0.21	-0.11	0,49	0.24
Κατσουφιάζω	-0.14	-0.02	0,48	0.24
Αντιμετωπίζω τους άλλους με σαρκασμό	-0.02	-0.05	0,47	0.17
Είμαι πιο θυμωμένος από ό,τι παραδέχομαι	0.03	0.02	0.02	0,63
Βράζω μέσα μου, αλλά δεν το δείχνω	0.26	0.10	-0.02	0,62
Αισθάνομαι μεγαλύτερη ευερίκότητα από ό,τι οι άλλοι αντιλαμβάνονται	-0.02	-0.02	0.27	0,61
Κλείνομαι στον εαυτό μου	-0.18	0.02	0.17	0,50
Προσπαθώ να κρύψω τη μνησικακία	0.02	0.23	-0.03	0,49
Καταπίνω στιδήποτε με εξοργίζει	0.30	0.19	-0.29	0,49
Ασκώ κρυφά κριτική σε άλλους	-0.03	-0.12	0.22	0,43

Πίνακας 5
Δείκτες Cronbach's a των κλίμακων και υποκλίμακων του ερωτηματολογίου STAXI-2

Κλίμακες Υποκλίμακες	Ερ/τα	Βαθμ/ία	Γυναίκες			Άνδρες			Σύνολο		
			MO	SD	Alpha	MO	SD	Alpha	MO	SD	Alpha
Θυμός κατάστασης	15	15-60	20,9	8,3	0,94	22,8	9,6	0,94	21,5	8,8	0,94
Θυμός χαρακτηριστικού	10	10-40	20,2	5,6	0,85	20,6	5,9	0,85	20,3	5,7	0,85
Προδιάθεση θυμού	6	6-24	9,9	3,4	0,83	10,1	3,5	0,82	10,0	3,4	0,82
Αντίδραση θυμού	4	4-16	10,3	3,0	0,80	10,5	3,3	0,81	10,4	3,1	0,80
Έλεγχος θυμού	10	10-40	26,1	5,5	0,81	27,0	5,8	0,83	26,4	5,6	0,83
Προσπάθεια ελέγχου θυμού	8	8-32	21,2	5,2	0,85	22,0	5,2	0,83	21,5	5,2	0,84
Εξωτερίκευση θυμού	7	7-28	15,0	3,8	0,71	14,6	4,1	0,73	14,9	3,9	0,72
Εσωτερίκευση θυμού	7	7-28	14,5	3,5	0,60	15,4	4,1	0,69	14,8	3,8	0,64

Πίνακας 6
**Συντελεστές αξιοπιστίας (test-retest reliability) στις κλίμακες και υποκλίμακες
του ερωτηματολογίου (N=52)**

Κλίμακες Υποκλίμακες	Ερωτήματα	Pearson r
Θυμός ως κατάσταση	15	0,31
Θυμός ως χαρακτηριστικό	10	0,52**
Προδιάθεση θυμού	6	0,41*
Αντίδραση θυμού	4	0,49**
Έλεγχος θυμού	10	0,55**
Προσπάθεια ελέγχου θυμού	8	0,50**
Εξωτερίκευση θυμού	7	0,51**
Εσωτερίκευση θυμού	7	0,62**

Σημείωση: * < 0,05 ** < 0,01

λο του δείγματος 0,82. Για την υποκλίμακα «Αντίδραση Θυμού» ο συντελεστής *Cronbach's a* είναι 0,80 στις γυναίκες, 0,81 στους άνδρες και 0,80 για το σύνολο του δείγματος. Στις Κλίμακες Έλεγχος Θυμού, Προσπάθεια Ελέγχου Θυμού και Εξωτερίκευση Θυμού οι τιμές των δεικτών είναι 0,81, 0,85 και 0,71 στις γυναίκες, 0,83, 0,83 και 0,73 στους άνδρες και για το σύνολο του δείγματος 0,83, 0,84 και 0,72. Τέλος, οι τιμές *Cronbach's a* για την Κλίμακα Εσωτερίκευσης Θυμού είναι 0,60 για το δείγμα των γυναικών, 0,69 για το δείγμα των ανδρών και 0,64 για το σύνολο του δείγματος.

Ως προς την αξιοπιστία μέσω επαναληπτικών μετρήσεων (διάστημα 30 ημερών), οι δείκτες συσχέτισης *r* βρέθηκε να κυμαίνονται από 0,31 έως 0,62. Το χαμηλό δείκτη συσχέτισης παρουσιάζει η Κλίμακα Θυμού ως Κατάσταση, πιθανώς λόγω της ευαισθησίας στην επίδραση περιστασιακών παραγόντων, που αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου και ενδέχεται να οδηγούν σε χαμηλό δείκτη σταθερότητας (Πίνακας 6).

4. Συζήτηση

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να ελεγχθεί προκαταρκτικά η δομική εγκυρότητα και η αξιοπιστία της ελληνικής εκδοχής του Ερωτηματολογίου Έκφρασης Θυμού (STAXI-2) (Spielberger, Reheiser & Sydeman, 1995a, Spielberger et al., 1995b). Τα συναισθήματα, και ειδικά ο θυμός, παίζουν σημαντικό ρόλο στην ψυχική και σωματική υγεία του ατόμου. Έτσι, η απουσία μιας κλίμακας αξιολόγησης του θυμού στα ελληνικά ήταν κάτι παραπάνω από εμφανής. Για το λόγο αυτό, κρίθηκε σκόπιμο να επιχειρηθεί η προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα της Κλίμακας STAXI-2, που είναι μια από τις γνωστές διεθνώς, και συγχρόνως να ελεγχθούν τα βασικά ψυχομετρικά χαρακτηριστικά της. Με βάση τα στοιχεία που προέκυψαν, η γενική διαπίστωση είναι ότι το ερωτηματολόγιο παρουσιάζει ικανοποιητικά στοιχεία δομικής εγκυρότητας και αξιοπιστίας.

Από την παραγοντική ανάλυση στο σύνολο του δείγματος και κατά φύλο προέκυψε η διά-

κριση μεταξύ Θυμού ως Κατάστασης και ως Χαρακτηριστικού Προσωπικότητας. Επίσης αναδείχθηκαν τέσσερις παράγοντες-κλίμακες σχετικοί με την έκφραση και τον έλεγχο του θυμού. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με εκείνα του Spielberger και των συνεργατών του (Spielberger, Reheiser & Sydeman, 1995a, Spielberger et al., 1995b), καθώς και με την προσαρμογή του ερωτηματολογίου σε ισπανόφωνους πληθυσμούς της Αμερικής (Spielberger et al., 1999a).

Η Κλίμακα Θυμού ως Χαρακτηριστικού εμφανίζει δύο παράγοντες, ανάλογους προς το αγγλικό ερωτηματολόγιο (Spielberger et al., 1999a), ενώ η κλίμακα Θυμού ως Κατάσταση εμφανίζει δύο υποπαράγοντες, αντί για τρεις, που περιλαμβάνει το αγγλικό ερωτηματολόγιο, (Spielberger et al., 1999b). Κάτι ανάλογο παρατηρήθηκε και στην ισπανική προσαρμογή του ερωτηματολογίου, όπου προέκυψαν δύο υποπαράγοντες του Θυμού Κατάστασης (Spielberger et al., 1999a). Το γεγονός ότι στην Κλίμακα Θυμού ως Κατάσταση δεν προκύπτει σαφής διάκριση μεταξύ συναισθηματικών, λεκτικών και συμπεριφορικών συστατικών θυμού δεν συνεπάγεται αντίστοιχα προβλήματα στην εγκυρότητα του ερωτηματολογίου, καθώς, όπως φαίνεται σε πολλές έρευνες, η συγκεκριμένη κλίμακα αξιολογείται ως ενιαία (Spielberger, Reheiser & Sydeman, 1995a).

Ένα άλλο σημείο διαφοροποίησης αποτέλεσαν ορισμένες ερωτήσεις, κυρίως στις Κλίμακες «Εσωτερίκευση Θυμού» («Προσπαθώ να κρύψω τη μνησικακία» και «Κλεινομαι στον εαυτό μου») και «Εξωτερίκευση Θυμού» («Κατσουφιάζω» και «Αντιμετωπίζω τους άλλους με σαρκασμό») οι οποίες, όπως ήδη σημειώθηκε, παρουσίασαν χαμηλή συσχέτιση με τις υπόλοιπες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Εκτιμάται ότι ίσως σε μεταγενέστερη έρευνα ευρύτερης στάθμησης του ερωτηματολογίου θα πρέπει να ανασεωρευθούν και να αντικατασταθούν από άλλες ερωτήσεις.

Ως προς την αξιοπιστία, οι κλίμακες του ερωτηματολογίου παρουσίασαν ψυχομετρικά ικανοποιητικούς δείκτες εσωτερικής συνέπειας, ανάλογους προς την αρχική μελέτη κατασκευής του ερωτηματολογίου (Spielberger, Reheiser &

Sydeinan, 1995a). Η εσωτερική αξιοπιστία των πέντε κλιμάκων και δύο υποκλιμάκων κυμάνθηκε μεταξύ 0,72 και 0,94. Μόνο ο δείκτης αξιοπιστίας της κλίμακα Εσωτερίκευσης του Θυμού ($\alpha=0,64$, για το σύνολο του δείγματος, $\alpha=0,60$ για τις γυναίκες, $\alpha=0,69$ για τους άνδρες) είναι χαμηλότερος, συγκριτικά με το τελικό αγγλικό ερωτηματολόγιο, όπου οι αντίστοιχες τιμές είναι $\alpha=0,76$ για τις γυναίκες και $\alpha=0,74$ για τους άνδρες (Spielberger et al., 1999a). Στις αρχικές, ωστόσο, έρευνες ο δείκτης αξιοπιστίας της συγκεκριμένης κλίμακας ήταν επίσης χαμηλός (Spielberger et al., 1995b).

Οι δείκτες αξιοπιστίας επαναληπτικών μετρήσεων του ερωτηματολογίου βρέθηκε ότι είναι μέτριοι και σε σύγκριση με την αμερικανική έκδοση χαμηλότεροι. Αυτό ίσως μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι η επαναξέταση στο ελληνικό δείγμα έγινε μετά από ένα μήνα, ενώ στο αγγλικό μετά από δύο εβδομάδες (Jakobs, Latham & Brown, 1988). Αξίζει να σημειωθεί ότι η Κλίμακα Θυμού ως Κατάστασης παρουσιάζει το χαμηλότερο δείκτη συσχέτισης σε σύγκριση με τις άλλες κλίμακες του ερωτηματολογίου. Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να θεωρηθεί αναμενόμενο, καθώς η συγκεκριμένη κλίμακα έχει σχεδιαστεί για να αξιολογεί το θυμό σε μια παροδική κατάσταση.

Γενικά, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την παρούσα προσαρμογή στα ελληνικά θεωρούνται ενθαρρυντικά για τη χρήση του ελληνικού STAXI-2. Οι κλίμακες Θυμού ως Κατάστασης και ως Χαρακτηριστικού, των οποίων η εγκυρότητα επιβεβαιώθηκε επαρκώς, θα μπορούσαν να αποδειχθούν χρήσιμες σε πολλές και διαφορετικές καταστάσεις, όπως για διάγνωση ψυχοπαθολογικών διαταραχών (Beck et al., 1979. Deffenbacher, 1992), για το σχεδιασμό και την εφαρμογή θεραπευτικών προγραμμάτων, για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας της θεραπευτικής διαδικασίας, καθώς και στην κλινική πρακτική (Deffenbacher, Demm & Brandom, 1986. Novaco, 1975).

Οι τέσσερις (4) κλίμακες Έκφρασης και Ελέγχου Θυμού θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για ερευνητικούς σκοπούς, ειδικά στο χώ-

ρο της υγείας, καθώς υποστηρίζεται ότι ο τρόπος έκφρασης θυμού (εσωτερίκευση, εξωτερίκευση) μπορεί να επηρεάσει την υγεία, τόσο την ψυχική όσο και τη σωματική.

Συμπερασματικά, το ελληνικό Ερωτηματολόγιο Έκφρασης του Θυμού θα μπορούσε με περαιτέρω έρευνα να εξελιχθεί σε ένα σταθμισμένο εργαλείο για την αξιολόγηση του θυμού με τρία βασικά χαρακτηριστικά: Πρώτον, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μελέτη του θυμού τόσο σε συγκεκριμένες καταστάσεις (Θυμός ως Κατάσταση) όσο και γενικώς (Θυμός ως Χαρακτηριστικό), όταν ζητείται από το άτομο να απαντήσει πώς αντιδρά γενικά, όταν βιώνει καταστάσεις που πυροδοτούν την αντικειμενική ή υποκειμενική απογοήτευση ή απειλή. Δεύτερον, με τις τέσσερις κλίμακες Έκφρασης και Ελέγχου Θυμού μπορεί να ανιχνευτούν ποικίλοι τρόποι χειρισμού του θυμού, συμβάλλοντας έτσι στην κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, και ειδικότερα στη μελέτη προσαρμοστικών και δυσπροσαρμοστικών τρόπων αντιμετώπισης έντονων συναισθηματικών καταστάσεων. Τέλος, τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι (α) η Κλίμακα του Θυμού ως Κατάστασης, (β) η Κλίμακα του Θυμού ως Χαρακτηριστικού, και (γ) οι Κλίμακες Έκφρασης και Ελέγχου Θυμού μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως ανεξάρτητες κλίμακες ανάλογα με τους σκοπούς χορήγησης, χρήση η οποία δικαιολογείται από την εγκυρότητα της διάκρισης ανάμεσα στις τρεις μετρούμενες έννοιες.

Βιβλιογραφία

- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of General Psychology*, 8, 291-322.
- Averill, J. R. (1982). *Anger and aggression: An essay on emotion*. New York: Springer-Verlag.
- Beck, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F. & Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York: Guilford Press.
- Berkowitz, L. & Harmon-Jones, E. (2004). Toward an

- understanding of the determinants of anger. *Emotion*, 4, 107-130.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H. & Dasen, P. R. (1992). *Cross-Cultural Psychology: Research and applications*. Cambridge: University Press.
- Bishop, G. D. & Quah, S. H. (1998). Reliability and validity of measures of anger/ hostility: Cook and Medley Ho Scale, STAXI, and Buss-Durkee Hostility Inventory. *Personality and Individual Differences*, 24, 867-878.
- Butcher, J. N., Graham, J. R., Williams, C. L. & Ben-Porath, Y. S. (1989). *The development and use of the MMPI-2 content scales*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Catell, R. B. (1965). *The scientific analysis of personality*. Baltimore: Penguin.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16, 297-334.
- Darwin, C. (1965). *The expression of the emotions in man and animals* (original work published 1872). Chicago: University of Chicago Press.
- Deffenbacher, J. L. (1992). Trait anger: Theory, findings and implications. In C. D. Spielberger & J. N. Butcher (Eds), *Advances in personality assessment* (Vol. 9, pp. 177-201). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Deffenbacher, J. L., Demm, P. M. & Brandon, A. D. (1986). High general anger: Correlates and treatment. *Behavior research and theory*, 24, 480-489.
- Deffenbacher, J. L., Oetting, E. R., Thwaites, G. A., Lynch, R. S., Baker, R. S., Thacker, S. & Eiswerth-Cox, D. (1996). State - Trait Anger Theory and the utility of the Trait Anger Scale. *Journal of Counseling Psychology*, 43, 131-148.
- Diamond, S. A. (2003). Violence as a secular evil: Forensic evaluation and treatment of violent offenders from the viewpoint of existential depth psychology. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 5, 21-44.
- Dollard, J., Doob, L., Miller, N., Mower, O. & Sears, R. (1939). *Frustration and aggression*. New Haven: Yale University Press.
- Eckhardt, C., Norlander, B. & Deffenbacher, J. (2004). The assessment of anger and hostility a critical review. *Aggression and Violent Behavior*, 9, 17-43.
- Forgays, D. G., Forgays, D. K. & Spielberger, C. D. (1997). Factor structure of the State-Trait Anger Expression Inventory for young adults. *Journal of Personality Assessment*, 69, 497-507.
- Frijda, A. H. (1986). *The emotions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Funkenstein, D. H., King, S. H. & Drolette, M. E. (1954). The direction of anger during a laboratory stress-inducing situation. *Psychosomatic Medicine*, 16, 404-413.
- Henley, S. & Furnham, A. (1989). The Type A behavior pattern and self evaluation. *British Journal of Medical Psychology*, 62, 51-59.
- Hewig, J., Hagemann, D., Seifert, J., Naumann, E. & Bartussek, D. (2004). On the selective relation of frontal cortical asymmetry and anger-out versus anger-control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 926-939.
- Jacobs, G. A., Latham, L. E. & Brown, M. S. (1988). Test-retest reliability of the State-Trait Personality Inventory and the Anger Expression Scale. *Anxiety Research*, 1, 263-265.
- Kuppens, P., Van Mechelen, I., Smits, D. & De Boeck, P. (2003). The appraisal basis of anger: Specificity, necessity and sufficiency of components. *Emotion*, 3, 254-269.
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Linden, W., Hogan, B. E., Rutledge, T., Chawla, A., Lenz, J. & Leung, D. (2003). There is more to anger coping than "in" or "out". *Emotion*, 3, 12-29.
- Lonner, W. J. (1990). An overview of cross-cultural testing and assessment. In R. W. Brislin (Ed.). *Applied cross-cultural psychology*, 14, 56-76. California: Sage.
- Mesquita, B., Frijda, N. H. & Scherer, K. R. (1997). Culture and emotion. In J. W. Berry, P. R. Dasen & T. S. Saraswathi (Eds), *Handbook of Cross-Cultural Psychology* (Vol. 2): *asic processes and human development* (2nd ed.) (pp. 255-298). Allyn & Bacon.

- Moscoso, M. S. & Spielberger, C. D. (1999). Measuring the experience, expression, and control of anger in Latin America: The Spanish multi-cultural State-Trait Anger Expression Inventory. *Interamerican Journal of Psychology*, 33 (2), 29-48.
- Novaco, R. W. (1975). *Anger control: The development and evaluation of an experimental treatment*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Novaco, R. W. (1977). A stress inoculation approach to anger management in the training of law enforcement. *American Journal of Community Psychology*, 5, 327-346.
- Novaco, R. W. (1994). Anger as a risk factor for violence among the mentally disordered. In J. Monahan & H. Steadman (Eds), *Violence and mental disorder: developments in risk assessment* (pp. 21-60). Chicago: University of Chicago Press.
- Nunnally, J. C. (1980). *Psychometric Theory*. New York: McCraw-Hill Book Company.
- Shachter, S. (1971). *Emotions, obesity, and crime*. New York: Academic Press.
- Siegel, J. M. (1986). The multidimensional anger inventory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 191-200.
- Smith, T. W. & Ruiz, J. M. (2002). Psychosocial influences on the development and course of coronary heart disease: Current status and implications for research and practice. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 70, 548-568.
- Spielberger, C. D. (1988). *State-Trait Anger Expression Inventory Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Spielberger, C. D., Jacobs, G., Russel, S. & Crane, R. (1983). Assessment of anger: The State-Trait Anger Scale. In J. N. Butcher & C. D. Spielberger (Eds), *Advances in personality assessment* (Vol. 2, pp. 159-187). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Spielberger, C. D., Moscoso, M. S. & Brunner, Th. M. (1999a). Cross-cultural assessment of emotional states and personality traits. In R. K. Hambleton, C. D. Spielberger & P. F. Merenda (Eds), *Adapting Educational and Psychological Tests for Cross-Cultural Assessment* (pp. 1-37). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Spielberger, C. D., Sydeman, S. J., Owen, A. E. & Marsh, B. J. (1999b). Measuring Anxiety and Anger with the State – Trait Anxiety Inventory (STAI) and the State – Trait Anger Expression Inventory (STAXI). In M. E. Maruish (Ed.), *The Use of Psychological Testing for Treatment Planning and Outcomes Assessment* (2nd ed.), (pp. 993-1020). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Spielberger, C. D., Reheiser, E. C. & Sydeman, S. J. (1995a). Measuring the experience, expression, and control of anger. In H. Kassinove (Ed.), *Anger disorders: Definitions, diagnosis and treatment* (pp. 49-67). Washington, DC: Taylor & Francis.
- Spielberger, C. D., Ritterband, L. M., Sydeman, S. J., Reheiser, E. C. & Unger, K. K., (1995b). Assessment of Emotional States and Personality Traits: Measuring Vital Signs. In J. N. Butcher (Ed.), *Clinical Personality Assessment: Practical Approaches* (pp. 42-59). New York: Oxford University Press.
- Tennant, C. & McLean, L. (2001). The impact of emotions on coronary heart disease risk. *Journal of Cardiovascular Risk*, 8, 175-183.

The adaptation of the State-Trait Anger Expression Inventory (STAXI-2) in the Greek language

ELIAS G. BESEVEGIS¹, MARINA DALLA²

AIKATERINI GARI³ & EVANGELOS C. KARADEMAS⁴

ABSTRACT

Anger triggering situations and the ways that persons react to these may have a serious impact on health and functioning, as well as on several aspects of everyday life. Therefore, measuring anger expression is necessary for research and clinical practice. The State – Trait Anger Expression Inventory (STAXI-2) is a questionnaire that evaluates the anger experience, anger expression and anger control (Spielberger, 1988). The purpose of this study was to evaluate factorial validity and reliability of STAXI-2. Six hundred and fifty seven individual participated at the study. An exploratory factor analysis revealed a clear distinction between state-anger and trait-anger, as well as four other factors representing ways of expressing anger: anger-in, anger-out, anger control, and effort to control anger. Further statistical analyses demonstrated separate dimensions within state-anger and trait-anger.

Key words: State and trait anger, Expression and control of anger.

1. *Address:* Professor of Psychology, Department of Psychology, School of Philosophy, University of Athens, Panepistemiopolis, Ilissia 157 84, Athens. Tel.: 210 7277529, fax: 2107277534, e-mail: ebesev@psych.uoa.gr
2. *Address:* Doctor of Psychology, University of Athens, Serron 81, 18120, Koridallos. Tel.: 210 4944259, e-mail: marinantalla@yahoo.gr
3. *Address:* Assistant Professor of Social Psychology, Department of Psychology, School of Philosophy, University of Athens, Panepistemiopolis, Ilissia 157 84, Athens. Tel.: 210 7277555, fax: 2107277534, e-mail: agari @ psych.uoa.gr
4. *Address:* Assistant Professor in Clinical Health Psychology, Department of Psychology, University of Crete, 74100, Gallos, Rethymnon, Greece. Tel.: 28310 77532, fax: 28310 77578, e-mail: karademas@psy.soc.uoc.gr